MARICA PIETREANU

SINONIMIA FRAZEOLOGICĂ (CU PRIVIRE LA EXPRESIILE PRIVIND ACTUL VORBIRII)

Frazeologia limbii române a fost studiată de numeroşi cercetători[1]. Unii autori, subliniind importanţa frazeologiei şi pledând pentru autonomia ei ca disciplină lingvistică, au pus în discuţie probleme referitoare la tipurile de unităţi frazeologice şi la originea lor[2]. Alţii, fără a neglija aspectele teoretice, au explicat geneza şi sensurile multor expresii idiomatice româneşti, oferind interpretări de sociologie şi etnografie a vorbirii[3].

Studiul de faţă are ca principal scop semnalarea expresiilor (şi a unor locuţiuni) în care figurează substantivele *cuvânt, gură, limbă, vorbă* şi verbele *a spune, a zice, a vorbi, a tăcea* (şi sinonime ale acestora)[4]. Pe baza expresiilor respective, vom face unele consideraţii asupra sinonimiei lexico-frazeologice şi a celei frazeologice (pentru care există puţine cercetări)[5].

Materialul analizat pune în evidenţă faptul că utilizarea expresiilor frazeologice este determinată de anumite *intenţii comunicative* şi stă sub semnul unor factori afectivi, a căror acţiune se reflectă în comportamentul

---

[1] O trecere în revistă a preocupărilor româneşti legate de studiul expresiilor găsim la Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii,* Bucureşti, 1980, p. 126-138.

[2] Vezi Theodor Hristea, cap. *Introducere în studiul frazeologiei*, în vol. *Sinteze de limba română,* ediţia a III-a, Bucureşti, 1984, p. 134-160.

[3] Vezi lucrarea lui Stelian Dumistrăcel citată la nota 1 (îndeosebi p. 139-142) şi Traian Herseni, *Sociologia limbii,* Bucureşti, 1975.

[4] Am utilizat ca surse principale două dicţionare (elaborate de colective de autori): *Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti,* Bucureşti, 1969 şi *Dicţionar de expresii şi locuţiuni ale limbii române,* Bucureşti, 1985, precum şi lucrări în care sunt înregistrate expresii (vezi Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*. Ediţie definitivă, Bucureşti, 1985, capitolele *Izolări* şi *Fenomene lexicale*, p. 265-342).

Am reprodus la toate unităţile frazeologice definiţiile (explicaţiile) date în sursele utilizate pentru a se observa nuanţele semantice (care reprezintă mici deosebiri de conţinut între unităţile lexicale exprimând aceeaşi noţiune), nuanţe care nu trebuie să afecteze identitatea noţiunii respective.

[5] Vezi, alături de articolul lui Theodor Hristea, *Sinonimia frazeologică şi lexico-frazeologică,* în „România literară”, nr. 29/1978, următoarele lucrări: G. I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă* (cap. *Sinonimia*), Bucureşti, 1969; idem, *Dincolo de cuvânt,* Bucureşti, 1976, p. 41-67; idem, *Arta evocării la Sadoveanu* (cap. *Sinonimia frazeologică*), Timişoara, 1979; Ştefan Munteanu, *Limba română artistică,* Bucureşti, 1981, p. 104-122 şi 141-170. Ultimii autori citaţi excelează în evidenţierea valorilor stilistice ale sinonimelor frazeologice în limba operelor literare.

DACOROMANIA, serie nouă, III–IV, 1998–1999, Cluj-Napoca, p. 159-166

psihosociolingvistic al vorbitorilor; pune, de asemenea, în evidență *funcția de apreciere* a acestor elemente lexicale, *folosirea lor pragmatică* în situații concrete de comunicare. (Ar fi interesantă o analiză comparativă a raportului dintre unele tipuri de expresii şi provebe sau zicători – elemente de limbaj care au, prin excelență, funcție de *caracterizare.*)

Precizăm că pentru conceptul de *sinonimie* am acceptat următoarea definiție: „Două sau mai multe unități de limbă se pot afla în sinonimie dacă desemnează în mod global acelaşi obiect în situații în care distribuția dialectală şi cea stilistico-funcțională sunt neglijate (conştient sau nu)”[6]. Pentru tipurile de sinonimie denumite de Th. Hristea *frazeologică* şi *lexico-frazeologică* am considerat acceptabile următoarele formulări prin care sunt definite: „Când relația de echivalență semantică se stabileşte între două sau mai multe grupuri de cuvinte cu statut de unități frazeologice (adică locuțiuni, expresii etc.), sinonimia este exclusiv f r a z e o l o g i c ă (de ex.: *a spăla putina* şi *a o lua la sănătoasa*). Când relația de echivalență semantică se stabileşte între un cuvânt ca unitate lexicală şi un grup de cuvinte care formează o unitate frazeologică, sinonimia trebuie considerată l e x i c o - f r a z e o l o g i c ă”[7].

GÂNDIREA ŞI VORBIREA

Întâi capul să gândească
Şi apoi gura să vorbească.

Ne vom ocupa mai întâi de expresiile care arată – aşa cum ilustrează proverbul ales ca moto – că vorbirea trebuie să fie precedată de gândire. Cea mai frecventă expresie care redă această idee este *a-şi cântări (bine) vorbele* „a-şi alege cu grijă vorbele, a chibzui bine înainte de a vorbi”. Sinonimă cu ea, dar mai expresivă, este *a-şi toarce pe limbă* „a se gândi înainte de a vorbi”.

Unele expresii atrag atenția asupra necesității de a fi chibzuit şi cumpătat la vorbă: *a-şi păzi gura* (sau, învechit, *limba*) „a vorbi cu prudență” şi *a-şi pune cep la gură* „a vorbi cumpătat, cu chibzuință, cu măsură”. Altele se referă la vorbirea necontrolată de gândire, lipsită de logică, la vorbirea confuză şi inocoerentă. Iată câteva exemple: *a spune* (sau *a îndruga, a toca*) *verzi şi uscate* „a vorbi fără rost, fără discernământ”; *a vorbi în bobot* (sau *bobote*); sinonimul ei este *a vorbi alăturea cu drumul* „a spune ceva nepotrivit, fără socoteală, a vorbi aiurea”; *a-i umbla cuiva gura în clopote* „a vorbi în neştire, fără a se gândi, fără a-şi da seama”; *a vorbi una de la răsărit şi alta de la apus* „a vorbi fără şir, incoerent”.

Pentru a exprima sinceritatea şi curajul de a vorbi deschis, fără menajamente, limba română dispune de următoarele expresii, care constituie o serie

[6] Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană. Vocabularul.* Ediție revizuită şi adăugită, Bucureşti, 1985, p. 88.

[7] În *Sinteze de limba română,* p. 35.

sinonimică: *a spune cuiva în faţă; a spune pe faţă; a spune drept; a spune de-a dreptul; a spune verde* (sau *în ochi*); *a-i spune ceva cuiva de la obraz; a vorbi* (sau *a spune*) *pe şleau; a i-o spune cuiva neted.* Exprimând aceeaşi idee (a vorbi direct, fără ocol), ele s-ar putea sintetiza în expresia deosebit de frumoasă din limba populară, cu evidentă valoare metaforică, *a veni* (sau *a umbla*) *pe drum, nu pe potecă* „a fi sincer, a vorbi deschis".

Există expresii care surprind atitudinea celor care nu vorbesc sincer, deschis: *(a spune) cu jumătate de gură* (sau *cu gura pe jumătate*) „(a spune) cu glas scăzut, încet, fără convingere, fără hotărâre, nu cu toată inima"; *a zice* (sau *a spune*) *pe* (sau *ca prin*) *gura cămăşii* „a) a spune una şi a gândi alta; b) a spune ceva cu sfială, a-i veni greu să vorbească".

Expresia *a vorbi cu gura altuia* „a vorbi fără convingere, evaziv, şovăielnic" este edificatoare pentru cei care nu sunt convingători când vorbesc. Expresia face referire la comportamentul celor care denotă neadaptare la situaţia în care se vorbeşte.

Foarte multe dintre expresiile menţionate sunt folosite – ca şi proverbele şi zicătorile – pentru a *caracteriza* oameni, fapte, situaţii şi, mai cu seamă, pentru a caracteriza aspecte *negative* din comportamentul psihosociolingvistic al vorbitorilor. Iată exemple, alese dintre foarte numeroasele expresii populare: *a purta vorbe* „a cleveti, a bârfi"; *a scoate* (sau *a sufla*) *din gură când cald, când rece* „a spune când una, când alta, a da un răspuns evaziv" (sinonim *a o scălda*); *a arunca o vorbă* (sau *un cuvânt*) „a spune ceva în treacăt, ca din întâmplare" (de fapt intenţionat, conştient de urmările pe care le va avea acea vorbă); (pop.) *a lua altă vorbă* „a schimba (cu dibăcie) subiectul unei discuţii"; *a suci vorba* (sau *a o suci*) „a schimba cursul convorbirii (ascunzându-şi gândurile), a ocoli adevărul"; *a se băga în vorbă (ca mărarul în ciorbă)* „a intra în vorbă, a interveni nepoftit într-o discuţie" (se apropie de proverbe); *a-şi da drumul la gură* (sau *gurii*) „a vorbi multe şi de toate, a da pe faţă o taină"; *a avea gură* (vezi şi *a nu avea gură*) „a se împotrivi cu vorba, a-şi apăra cu tărie punctul de vedere"; *a face gură (mare* sau *largă)* „a face gălăgie, a vocifera, a protesta"; *a intra în gura lumii* (sau a *satului*) „a fi vorbit de rău, a fi bârfit"; *a nu spune* (sau *a nu zice*) *nici da, nici nu* (sau *nici ba*) „a sta la îndoială în a-şi exprima părerea, a nu se putea pronunţa"; *a nu sufla un cuvânt* (sau *o vorbă*) „a nu zice nimic, a păstra un secret"; *a-şi lua paza de la gură* „a vorbi liber, fără a-şi controla vorbele"; *a-şi pune stavilă gurii* „a-şi impune tăcere"; *a-şi pune strajă gurii* „a-şi înfrâna dorinţa de a vorbi"; *a-şi înghiţi limba* „a se abţine, în ultimul moment, de a spune ceva" (vezi mai jos cele spuse despre tăcere).

FLECĂREALA

Gura nu cere chirie.

Obiceiul de a flecări sau pălăvrăgi este surprins în numeroase expresii frazeologice româneşti. El nu este o „calitate" sau un defect aparţinând în exclusivitate femeilor, căci sunt destui bărbaţi care vorbesc mult şi multe! Aşa cum observă Stelian

Dumistrăcel, „este probabil că excesul de vorbire, atribuit femeilor, nu reflectă punctul lor de vedere, ci poate reprezenta o apreciere a bărbaților”[8], iar vorbirea a putut fi asemănată cu *melițatul,* nu de către femei, ci, se pare, tot de către bărbați.

O bogată terminologie a *vorbitului* găsim la Iorgu Iordan în *Stilistica limbii române,* în *Dicționarul analogic și de sinonime* (DAS), în *Dicționarul de sinonime al limbii române* (DS)[9], grupată lexicografic. În *DS* sunt înregistrate pentru limbuție „înclinare spre vorbă multă, vorbărie, flecăreală”, 30 de sinonime; la cele patru verbe: *a flecări, a pălăvrăgi, a sporovăi, a trăncăni,* care denumesc acțiunea de „a vorbi mult și fără rost, a îndruga vrute și nevrute”, figurează 40 de sinonime, la *flecar* 30, la *limbut* 31, la *vorbăreț* 32.

În seria verbelor sinonime apar și multe cuvinte figurate: *clămpăni, clănțăni, cotcodăci, hodorogi, melița, toca*[10].

În seria sinonimică de 7 adjective și substantive: *guraliv, gureș, vorbăreț*[11], *limbut, palavragiu, flecar, clănțău*, am considerat termen principal pe *guraliv.* Le-am menționat în această ordine ținând seama de gradul lor de echivalență semantică, așa cum reiese din definițiile date în dicționare. În DS, la toate sinonimele menționate (în afară de *gureș*), găsim o listă identică de 31 de termeni, dintre care primii 6 sunt uzuali, au circulație mai largă, unul este livresc *(locvace*), unul este figurat *(meliță)*, restul sunt marcați stilistic (*înv., rar, fam., pop., reg.*).

Urmărind unitățile frazeologice – locuțiuni verbale și expresii – care reprezintă sinonime lexico-frazeologice (echivalente semantic cu vb. *a trăncăni, a pălăvrăgi*) și care, în foarte multe cazuri, sunt sinonime frazeologice, am făcut o gradare a lor, de la cele mai „neutre”, ca valoare semantică și expresivă, spre cele mai „plastice”: *a se întinde la vorbă, a întinde vorba* „a lungi vorba”; *a nu-i mai sta gura* „a vorbi mult, întruna, a nu mai tăcea”; *a vorbi vrute și nevrute* (sau *verzi și uscate, câte-n lună și-n stele*) „a vorbi multe și de toate, a flecări”; *a-i toca cuiva gura bureți* „a flecări, a vorbi verzi și uscate, a pălăvrăgi”; *a avea mâncărime la limbă* „a fi limbut, vorbăreț, a nu putea ține o taină, a fi indiscret”; *s-a pornit moara* „a început să pălăvrăgească”; *a face scurtă la limbă* „a trăncăni”; *a-i merge* (sau *a-i umbla, a-i toca*) *cuiva gura (ca o meliță, ca o moară stricată / hodorogită / neferecată, ca o râșniță, ca o foarfecă, ca o pupăză, ca o țarcă)* „a vorbi repede, întruna, a flecări, a pălăvrăgi”.

Considerăm că dintre aceste sinonime frazeologice referitoare la trăncăneală, cea mai semnificativă, care are la bază o metaforă, este *a-i merge cuiva gura ca*

---

[8] Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc…,* p. 203. E de presupus că un bărbat a creat proverbul *Dacă limba femeii ar fi mai scurtă, zilele bărbatului ar fi mai lungi.*

[9] Vezi Iorgu Iordan, *Stilistica,* p. 316-317; M. Bucă, I. Evseev, Fr. Király, D. Crașoveanu, Livia Vasiluță, *Dicționar analogic și de sinonime,* București, 1978; Luiza Seche și Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române,* București, 1982.

[10] Vezi și la Iorgu Iordan, *op. cit.,* p. 316-317, bogata listă de verbe, majoritatea onomatopee, echivalente cu *a trăncăni.*

[11] Între sinonimele lui *vorbăreț,* Iorgu Iordan (*op. cit.,* p. 317) notează și pe *vorbagiu,* creat prin analogie cu *palavragiu (palavră = vorbă).*

melița. Mecanismul acestei metafore reciproce a fost descris de Marius Sala ca o „ecuație semantică reversibilă”: mai întâi piesa meliței a fost numită, prin analogie cu organul vorbirii, *limbă,* iar mai apoi, cu intenții ironice, vorbirea a putut fi asemuită cu *melițatul*[12].

Observăm că multe expresii se referă nu numai la cât se vorbeşte, ci şi la cum se vorbeşte, unele modalități de a vorbi fiind sugerate de verbele *a bate, a toca* (acesta având şi sensul „a vorbi mult şi fără rost”). Gura, ca organ al vorbirii, este comparată fie cu diverse instrumente de muncă *(meliță, moară, morişcă, râşniță),* fie cu diverse păsări *(coțofană, pupăză, țarcă).*

Remarcăm între numeroasele sinonime frazeologice ale verbului „a trăncăni” pe cele care au o deosebită valoare stilistică, un evident caracter metaforic. O expresie de acest fel „conține în ea elemente intuitive care transformă noțiunea într-o imagine perceptibilă”[13] şi sporesc puterea de „plasticizare” a cuvintelor (fapt care explică frecventa folosire în limba literaturii artistice).

CARACTERIZAREA OAMENILOR PRIN ANUMITE TIPURI DE EXPRESII

Omul nu se bate cu bățul, ci cu cuvântul.

Caracterizarea oamenilor după comportamentul lor lingvistic se face în vorbirea uzuală prin diferite sintagme, proverbe şi expresii.

Am dat atenție îndeosebi expresiilor şi locuțiunilor în care figurează elemente lexicale (substantive, adjective, verbe etc.) care se referă la actul vorbirii. Am ales expresiile prin care sunt caracterizați flecarii, limbuții şi indiscreții, precum şi bârfitorii.

Menționăm mai întâi expresiile şi locuțiunile prin care se critică obiceiul de a bârfi: *gura satului* (sau *a mahalalei*) „cel care născoceşte şi poartă vorbe, bârfeli, intrigi”; *a fi rău de gură, a fi* (sau *a avea*) *gură rea* „a fi intrigant, a bârfi” (vezi şi *gurile rele* „intriganții, bârfitorii”). Notăm în continuare unitățile frazeologice prin care caracterizăm nu numai pe cei palavragii, ci şi pe cei ironici sau necuviincioşi: *gură largă* (sau *bogată*) „persoană care vorbeşte mult şi tare”; *a fi gură spartă* (sau *de petice, de cârpă*) sau *a avea gură spartă* „a flecări, a nu putea ține un secret, a fi indiscret”; *a avea cobză* „a fi bun de gură” (*cobză* = gură); *a avea sămânță de vorbă* „a avea chef de vorbă, a-i plăcea să flecărească”; (reg.) *a avea* (sau *a fi cu*) *sad la vorbă* „a) a vorbi cu rost; b) a vorbi mult, a avea chef de vorbă”; *a avea gura ca o sabie* sau *a-i tăia gura în săbii* (despre oameni) „a fi flecar, palavragiu, a fi cicălitor, a fi sarcastic”; *a avea limbă ascuțită* (sau *rea, de şarpe*) „a fi (om) răutăcios, malițios”; *a înțepa cu limba* „a fi ironic, a batjocori pe cineva”; *spurcat*

[12] Vezi în FD, III, 1961, p. 203-209; vezi şi Stelian Dumistrăcel, *op. cit.,* p. 203.
[13] Ştefan Munteanu, *op. cit.,* p. 166.

la gură „om vulgar, care vorbeşte urât”; *murdar la gură, nespălat la gură, gură-nespălată* „care vorbeşte lucruri necuviincioase, persoană flecară”; *a avea păr pe limbă* „a fi necioplit, a vorbi ca un bădăran, a fi slobod la gură”; *a nu avea păr pe limbă* „a fi slobod la gură”; *a fi cu gura mare* „a fi certăreț, scandalagiu”.

Remarcăm şi de această dată atât bogăția şi varietatea sinonimelor lexico-frazeologice, cât şi raporturile de sinonimie frazeologică între diferite unități frazeologice.

TĂCEREA

Gură am, limbă n-am.

A vorbi – a tăcea sunt termeni opozabili din categoria antonimelor care denumesc activități specifice omului. Din punctul de vedere al opoziției semantice, aceste verbe exprimă o opoziție *direcțională (vectorială)*[14], care vizează acțiuni orientate în direcții diametral opuse.

Tăcerea poate însemna fie nefolosirea capacității de a vorbi, din motive obiective sau subiective, fie refuzul de a vorbi (de a răspunde, de a conversa). Prima situație este caracteristică celui tăcut („care nu obişnuieşte să vorbească mult, este taciturn, închis în sine, posac”) sau celui discret ori timid. Această tăcere poate fi îndârjită, înverşunată, devenind uneori „muțenie” voită. Vom numi această tăcere *acceptată* sau *voită.* Există însă, aşa cum vom arăta, şi o tăcere *impusă,* de obicei cu brutalitate, de către altcineva, interesat să-l facă să tacă (să-l reducă la tăcere!) pe cel care vorbeşte.

Iată câteva expresii prin care se exprimă *tăcerea acceptată* (la unele vom nota şi sensul care le include în categoria expresiilor „specializate” pentru tăcerea impusă): *a nu avea gură* „a nu avea putința (sau curajul) de a mai răspunde (sau de a mai zice ceva), a i se lua (cuiva) posibilitatea de a mai spune ceva”; *a nu avea* (sau *a nu găsi*) *cuvinte* „a nu fi în stare să exprimi ceea ce gândeşti, ceea ce doreşti”; *a i se împiedica cuiva limba (în gură)* „a nu putea articula sunetele uşor şi bine (mai ales din cauza beției sau a unei infirmități)”; *a nu avea limbă de grăit* „a nu avea curajul să vorbească (din cauza unei emoții)”; *a nu avea gură să răspunzi* (sau *să spui ceva*) „a nu avea putința sau curajul de a răspunde, din cauza vinovăției sau a argumentelor cuiva”; *a-i pieri* (sau *a i se stinge*) *glasul, a-şi pierde glasul, a-i pieri cuvintele de pe buze,* toate cu sensul „a rămâne perplex, a fi redus la tăcere”; *a i se încleşta cuiva fălcile* (sau *gura*) „a nu mai putea vorbi, a amuți”; *a i se lega cuiva limba* „idem” (de obicei din cauza unei emoții); *a i se muia cuiva limba* „a nu mai avea curaj să vorbească”; *a-şi înghiți limba* „a se abține în ultimul moment de a spune ceva” (deci „a-şi impune tăcere”).

[14] Vezi Richard Sârbu, *Antonimia lexicală a limbii române,* Timişoara, 1977, p. 142 şi 144.

Expresiile sinonime cu *a-şi impune tăcere* (care sunt şi între ele sinonime), deosebindu-se formal, doar printr-un termen (cel mult doi), sunt următoarele: *a-şi pune botniţă la gură, a-şi pune frâu limbii* (sau *gurii*), *a-şi pune gard la gură, a-şi pune stavilă gurii, a-şi pune strajă gurii, a avea* (sau *a-şi pune*) *lacăt la gură*.

Prezenţa verbului pronominal reflexiv *a-şi pune* arată că însuşi vorbitorul se reţine de la vorbă. În expresiile respective, elementele comutabile – *botniţă, frâu, gard, lacăt, stavilă, strajă* – se constituie în sinonime contextuale pentru a reda ideea de „prudenţă”, dar şi de „interzicere” a folosirii vorbirii. Apreciem că este mai evidentă ideea de precauţie decât cea de constrângere (sau, oricum, chiar dacă e constrângere, ea este consecinţa unei anumite situaţii, *este acceptată şi nu impusă de cineva*).

Această tăcere *autoimpusă* este exprimată şi în alte expresii care redau, uneori foarte plastic, o anume gradare a nefolosirii vorbirii. Iată un grup de expresii, mai toate echivalente, fie şi aproximativ, cu verbul „a tăcea”, deci sinonime lexico-frazeologice: *a-şi ţine gura* (sau *limba*) „a nu spune nimic, a tăcea”; *a nu vorbi* (sau *a nu zice*) *(nici) două (vorbe)* „a nu scoate nici o vorbă, a nu zice nimic, a tăcea”; *a nu sufla un cuvânt* (sau *o vorbă*) „a nu zice nimic, a păstra un secret”; *a avea gura pecetluită* „a fi foarte tăcut”; *a nu zice (nici o) boabă frântă* „a nu spune absolut nimic, nici o vorbă”; *a nu zice mârc* (sau *nici mac, nici cârc)* „a nu spune nici o vorbă, a tăcea”; *a tăcea chitic* (sau *molcom, mâlc,* ori *ca peştele, ca melcul*) sau (fam.) *a tăcea ca porcul în porumb* (ori *în păpuşoi, în cucuruz*) „a nu scoate nici o vorbă (pentru a nu se da de gol, a nu fi descoperit, a păstra o tăcere desăvârşită asupra unui lucru, mai ales când te simţi vinovat”; *a fi mormânt* „a nu spune nimic” (despre această expresie Iorgu Iordan[15] presupune că întâi s-a zis *a tăcea ca mormântul*); *a tăcea* (sau *a fi mut*) *ca pământul* „a nu spune o vorbă, a tăcea chitic”. Notăm şi expresia *tac mă cheamă* „nu spun nici o vorbă”, care apare la Creangă[16]. Prin ea se dă cuiva care ne-a încredinţat o taină asigurarea unei discreţii totale. Este vorba, deci, de o tăcere impusă (de fapt, *solicitată*) şi acceptată (de fapt, *promisă*).

Alături de expresii obişnuite prin care se cere pe un ton imperativ unuia sau mai multor vorbitori să înceteze vorbitul, ca: *tăcere!, linişte!, gura!, vorba!,* (argotic) *mucles!, pliscul!* sau ca *tacă-ţi gura!*, *taci din gură!,* (argotic) *tacă-ţi fleanca!, leagă* (sau *lasă*) *căţeaua!* (unde apar sinonime depreciative ale lui *gură*)[17], româna dispune şi de alte expresii frazeologice prin care se impune cuiva tăcerea. Iată câteva: *a închide (cuiva) gura* „a face pe cineva să nu mai vorbească, a-l pune la punct printr-o replică la care nu poate răspunde”; *a-i astupa cuiva gura* „a) a face pe cineva să tacă; b) a face pe cineva să nu mai clevetească”; *a pune (cuiva) căluşul la gură* „a împiedica pe cineva să vorbească, a reteza cuiva vorba”; *a-i înfunda cuiva gura* „a reduce pe cineva la tăcere, printr-un răspuns la care nu

[15] Iorgu Iordan, *op. cit.,* p. 291.
[16] Vezi *ibidem,* p. 84.
[17] Vezi *ibidem,* p. 316.

mai are replică”; *a scurta* (sau *a-i tăia, a-i lega*) *cuiva limba* „a opri pe cineva să vorbească, să spună ceva”; *a reduce pe cineva la tăcere* „a sili pe cineva să tacă, a-l pune în imposibilitate de a răspunde”.

După cum reiese din cele prezentate pe baza numeroaselor expresii şi locuţiuni referitoare la actul vorbirii (inclusiv al tăcerii), limba română are, alături de sinonimele lexicale (cuvinte), o mare bogăţie de sinonime lexico-frazeologice şi frazeologice.

Avem convingerea că cercetarea acestor tipuri de sinonime va fi mult facilitată prin aplicarea în analiza lor a conceptelor de *familie frazeologică* şi *câmp frazeologic*[18]. În acest fel şi, desigur, în urma unor studii pe domenii frazeologice grupate tematic, s-ar putea elabora (cândva!) şi un dicţionar al sinonimiei frazeologice româneşti.

Institutul de Lingvistică
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, 13

[18] Vezi Theodor Hristea, *Contribuţii la studiul etimologic al frazeologiei româneşti moderne,* în LR, XXVI, 1977, p. 587-598.